

Приведен анализ проблемы связи надежности служебно-боевой деятельности будущих офицеров технического профиля Национальной гвардии Украины с их стрессоустойчивостью, рассмотрены ее основные методологические положения.

Ключевые слова: надежность работы, стресс, стрессоустойчивость, особые и экстремальные условия деятельности.

УДК 159.9

Ірина Володимирівна ЛАМАШ,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9548-4006>;

Олена Миколаївна МОХОРЕВА,

слухач магістратури факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЗАЗДРОСТІ В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Обґрунтовано актуальність досліджень проявів заздрості та заздрісності у контексті кримінальної поведінки. Зазначено, що більшість наявних в науковій літературі даних стосовно цієї проблеми мають характер теоретичних узагальнень. Підкреслено необхідність розгортання емпіричних досліджень у цьому напрямку у галузі юридичної психології.

Ключові слова: заздрісність, заздрість, кримінальна поведінка, юридична психологія.

Станом на сьогодні для нашої країни характерні значні зміни морально-етичних, соціально-економічних та ціннісних орієнтирів суспільства, політичні, соціокультурні та правові зміни, котрі накладають свій відбиток як на соціальні відносини між людьми, так і на їх внутрішній світ. Зростає нерівність та розшарування суспільства, підвищується рівень злочинності, зокрема злочинів з корисних мотивів. В даних умовах виникає почуття несправедливості, незадоволеності власним соціальним положення, а звідси – заздрісності до більш успішних та адаптованих до сучасних умов людей.

Заздрість, якщо вона властива багатьом членам суспільства, деформує його цілісність, вносить в соціальну систему конфлікти, стримує розвиток і самоактуалізацію як окремих індивідів, так й соціальних груп, соціуму в цілому. Заздрість – це якість, яка маскує некомпетентність та інші деструкції. ... вона деформує цілісний розвиток особистості, сприяючи формуванню таких якостей як скритність, тривожність, самотність, породжує афект неадекватності [1, с. 64]. В аналізі напрямків дослідження заздрості А. В. Пілішина виділяє, зокрема, вивчення порушень системи значущих, домінуючих відносин, що детермінують зазрісну поведінку. У цьому підході відмічається, що для суб'єкта заздрості «характерною є патогенна система відносин», його деструктивна активність реалізується в цілеспрямованому заподіянні шкоди, фізичного і духовного «знищення особистості» [2, с. 27–28]. А. М. Журба визначає заздрість, як особистісну якість, що проявляється на різних рівнях: свідомості (усвідомлення більш низького свого статусу, який її не влаштовує); емоційного переживання (почуття досади, роздратування, злості, агресії та ін.); реальної поведінки (руйнування, усунення предмета заздрості або силове заволодіння ним). В цілому, заздрість оцінюється як дезорганізуюча сила, тому інституалізація заздрості може бути визнанням домінування агресивності, озлобленості, недоброзичливості в суспільстві [1, с. 65]. Крім того, П. Куттер фокусує увагу на тому, що заздрість може провокувати кримінальну поведінку [3, с. 74].

У науковій літературі ми знаходимо неодноразові згадки про те, що заздрість та заздрісність набувають своєї специфіки в контексті кримінальної поведінки. М. В. Бабакін, досліджуючи виникнення та розвиток молодіжної злочинності в Україні відмічає, що в аналізі факторів генезису виникнення та розвитку молодіжної злочинності в Україні в умовах кризового стану та майнового розшарування суспільства певну роль відіграє у цьому плані й почуття заздрості [4]. В. І. Тимошенко в контексті кримінальної поведінки розглядає агресивність та вказує, що суттєвим фактором агресивної поведінки є заздрість. Заздрість експонує вибагливі бажання мати, володіти на рівні іншої особи або навіть перевершувати її, домінувати. Будучи породженням конкурентного почуття, інтенція заздрості спрямована на прагнення

зруйнувати вказану перевагу [5, с. 60]. Т. В. Бескова зазначає, що чим вищим є рівень заздрісності, тим більш прийнятними для суб'єкта стають певні види асоціальної поведінки.. Найбільше число кореляційних зв'язків цією дослідницею виявлено між заздрісністю і прийнятністю нечесних видів поведінки (незаконного отримання державної допомоги, обману в корисних цілях, приховування знайдених грошей та дрібних крадіжок), деякі з котрих виходять за рамки традиційної моралі, а інші прямо порушують закони. Окрім того, чим вищий рівень заздрісності особистості, тим більш прийнятним стає один із видів агресивної та жорстокої поведінки, а саме – помста за нанесену образу чи збиток [6, с. 300–301]. Слід взяти до уваги думку О. А. Калганової, яка констатує, що професійним злочинцям, поряд з іншими психологічними характеристиками, заздрість [7, с. 117]. Б. М. Головкін надає характеристику нової якісно однорідної соціальної групи – корисливих насильницьких злочинців та зазначає, що одним з різновидів мотивації представників цієї груп є утилітарна мотивація споживацької спрямованості, котра зумовлена смислодефективністю заздрісного порядку; найбільш вираженою характерологічною рисою цих осіб є підозрілість, яка проявляється у заздрощах та ненависті до успішніших і заможніших, а також тих, хто порівняно більше від злочинців чогось має [8, с. 147]. А. І. Сасик в дослідженні специфіки вбивств, заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю і особливостей осіб, які їх здійснюють зазначає, що цих злочинів характерний стандартний набір мотивів: помста, ревності, заздрість, образу, корисливість[9]. Як підкреслює Т.В. Гріценко, для злочинців дорослого віку, які вчиняють злочини з особливою жорстокістю, заздрість є однією з індивідуально-психологічних характеристик, що впливають на кримінальну поведінку[10, с. 163]. Емпірично доведено, що у злочинців, засуджених до позбавлення волі, актуалізація проявів заздрості, забарвлених як відчуттям озлобленості та гніву, так і відчуттям смутку та зневіри, супроводжується посиленням дисгармонійних психологічних характеристик, відмінних у чоловіків та жінок. У засуджених чоловіків посилення проявів обох видів заздрості відбувається рпзом зі зростанням відчуття труднощів внутрішнього порядку, таких як тривожність, невпевненість, поганий настрій, тоді як у засуджених

жінок – з посиленням особистісно-значущої мотивації, вираженої в бажанні звернути на себе увагу в процесі реалізації відповідальних справ [11, с. 135–136].

Отже, заздрість виступає певною характеристикою особистості злочинця. Зважаючи на те, що більшість наявних в науковій літературі даних стосовно заздрості та заздрисності в контексті кримінальної поведінки мають характер теоретичних узагальнень, розгортання емпіричних досліджень цієї проблеми є актуальним напрямком роботи у галузі юридичної психології.

Список бібліографічних посилань

1. Журба А. М. Особистісні деструкції: теоретико-методологічний аналіз. *Virtus*. 2015. № 4. С. 61–65.
2. Пилишина А. В. Зависть в контексте межличностных отношений : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. СПб., 2015. 179 с.
3. Куттер П. Любовь, ненависть, зависть, ревность. Психоанализ страстей. СПб. : Б.С.К., 1998. 120 с.
4. Бабакін В. М. Фактори генезису виникнення та розвитку молодіжної злочинності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 3. С. 30–34.
5. Тимошенко В. І. Агресивна поведінка: її сутність та причини. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 6. С. 55–63.
6. Бескова Т. В. Приемлемость асоциального поведения субъектом зависти // Развитие человека в современном мире : материалы III Всерос. науч.-практ. конф. с международ. участием (г. Новосибирск, 17–19 апр. 2012 г.). Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2012. С. 295–299.
7. Калганова Е. А. Характеристика личности профессионального преступника. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (право)*. 2013. Вип. 2. С. 112–118.
8. Головкін Б. М. Типологія корисливих насильницьких злочинців. *Право України*. 2010. № 7. С. 144–150.
9. Сасик А. І. Вивчення специфіки вбивств, заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю і особливостей осіб, які їх здійснюють. *Освіта і наука в сучасних умовах*. 2017. № 1. С. 378–383.
10. Гриценко Т. В. Криминологические особенности лиц, совершающих преступления с особой жестокостью. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2016. № 5 (47). С. 160–165.
11. Ламаш І. В., Лук'янова О. С. Взаємозв'язки заздрості зі структурно-функціональними характеристиками відповідальності у засуджених: гендерний ракурс. *Право і Безпека*. 2016. № 4 (63). С. 133–137.

Одержано 19.03.2018

Обоснована актуальность исследований проявлений зависти и завистливости в контексте криминального поведения. Отмечено, что большинство имеющих в научной литературе данных по этой проблеме имеют характер теоретических обобщений. Подчеркнута необходимость разворачивания эмпирических исследований в этом направлении в области юридической психологии.

Ключевые слова: завистливость, зависть, криминальное поведение, юридическая психология.

УДК 159.9

Ірина Володимирівна ЛАМАШ,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9548-4006>;

Валерія Дмитрівна ОНАЦЬКА,
слухач магістратури факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕФЛЕКСІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Розглянуто психологічні аспекти феномену рефлексії. Встановлено взаємозв'язок між поняттями «рефлексія» та «рефлексивність». Проаналізовано різні підходи до вивчення цього феномена у вітчизняній та зарубіжній психології. Підкреслено важливість розвитку рефлексії як детермінанти особистісної зрілості працівників Національної поліції.

Ключові слова: рефлексія, рефлексивність, працівники поліції, особистісна зрілість.

У зв'язку зі змінами, які виникли в результаті проведення реформування структури МВС України, актуальним стає питання, якими психологічними якостями повинен володіти сучасний працівник Національної поліції аби не повертатися до сумнівно-го досвіду минулих поколінь. Правоохоронна діяльність характеризується, з одного боку, постійною зміною ситуацій, з іншого – їх повторюваністю і рутинністю. Внаслідок цього аби запобігти